

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

ПАНЧЕНКО ГАЛИНА ІВАНІВНА

УДК 378.147.091.33-027.22:796]:[373.3:613/614](043.3)

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ
КУЛЬТУРИ ДО РОБОТИ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ
ДИДАКТОГЕННИХ ПОРУШЕНЬ ЗДОРОВ'Я УЧНІВ
ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Кропивницький – 2019

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Бондаренко Сергій Васильович,
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, завідувач кафедри теорії та методики олімпійського і професійного спорту.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Плахотнік Ольга Василівна,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, професор кафедри педагогіки;

кандидат педагогічних наук
Лукашів Віталій Богданович,
Управління ДСНС України у Кіровоградській області, начальник відділу контролю за особливо важливими об'єктами та системами протипожежного захисту центру забезпечення діяльності.

Захист дисертації відбудеться 28 березня 2019 р. об 11.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 23.053.02 у Центральноукраїнському державному педагогічному університеті імені Володимира Винниченка (25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1, зала засідань).

Із дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (25006, м. Кропивницький, вул. Шевченка, 1).

Автореферат розіслано 27 лютого 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Т. В. Окольніча

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Стрімке зростання шкільних навчальних навантажень, що спостерігається протягом останніх десятиліть гостро ставить питання щодо збереження здоров'я учнів. Все частіше лікарі пов'язують цю закономірність з інтенсивним впливом статичного, зорового та психоемоційного компонентів навчального навантаження. А такі нозологічні форми як «шкільний сколіоз», «шкільна (акомодативна) короткозорість», «шкільний невроз» є поширеними в сучасній школі. Особливо вразливими до таких порушень здоров'я є учні початкової школи, що пов'язано з тривалим і непростим процесом формування основних навчальних умінь і навичок, труднощами адаптації організму до нових умов життєдіяльності, зламом рухового стереотипу з початком шкільного навчання, віковими особливостями опорно-рухової, зорової та нервової систем.

При цьому традиційна спрямованість професійної підготовки майбутнього учителя фізичної культури на підвищення рухової активності та на розвиток основних рухових здібностей виявляється вкрай недостатньою для збереження здоров'я учнів 6-10 років.

З огляду на це, актуальним завданням сьогодні у професійній підготовці майбутнього учителя фізичної культури є формування здоров'язбережувальних компетентностей за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи. Це новий напрям здоров'язбереження, що вимагає певних змін у спрямованості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури, а саме: нових знань, підходів, методичних прийомів до застосування сучасних відповідних технологій оздоровчого супроводу навчальної праці учнів початкової школи.

Для обґрунтування теоретичних основ проблеми формування професійної готовності зазначеного напрямку здоров'язбереження актуальними є дослідження філософів Ю. А. Андреева, Ю. Б. Буланова, Е. Г. Винограй, Е. С. Демиденка, В. О. Стеніна, О. С. Суворова, А. Ф. Шаталова, Г. І. Шаталової, Б. Г. Юдіна та ін. в яких розглядаються філософські аспекти збереження здоров'я людини в умовах глобальних змін техногенного суспільства.

Медико-біологічний аспект проблеми здоров'я та адаптації учнів до навчальних і фізичних навантажень досліджували М. М. Амосов, М. В. Антропова, Г. Л. Апанасенко, В. Ф. Базарний, Ф. З. Меєрсон, С. Л. Няньковський, Д. А. Фарбер, А. Г. Хріпкова та ін.

Валеологічні засади індивідуального здоров'я дітей та дорослих вивчали Р. М. Баєвський, І. І. Брехман, В. П. Ірхін, Г. К. Зайцев, Е. М. Казін, В. П. Казначеев, Ю. П. Лісцин, А. Г. Щедрина та ін.

Здоров'язбережувальним проблемам організації шкільного навчання присвячені роботи педагогів В. І. Бабича, О. М. Ващенко, М. С. Гончаренко, Н. Г. Денисенко, О. Д. Дубогай, Г. К. Зайцева, Є. А. Захаріної, М. Д. Зубалія, Л. І. Іванової, О. М. Іонової, О. В. Омельченко, С. О. Омельченко,

В. М. Оржеховської, О. М. Михайлової, Є. В. Столітенка, Л. П. Сущенко, Т. Г. Шаповалової та ін.

Професійну підготовку майбутніх учителів фізичної культури до проведення оздоровчої роботи з учнями різного віку вивчали В. Г. Ареф'єв, С. Ю. Балбенко, О. Д. Дубогай, Ю. Д. Железняк, М. Д. Зубалій, Л. П. Сущенко, Т. Ю. Круцевич, Б. М. Шиян, Ю. М. Шкретій та ін.

Перспективні стратегії удосконалення системи освіти у вищій школі розглядали К. К. Колін, О. М. Новіков, О. В. Плахотнік, О. І. Субетто, А. Д. Урсул.

Вивчення стану проблеми підготовки майбутніх учителів фізичної культури в закладах вищої освіти (ЗВО) щодо організації та проведення здоров'язбережувальної діяльності (ЗЗД) з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи показало, що формування професійної готовності відбувається загалом безсистемно та фрагментарно. Переважна більшість викладачів сутність професійної підготовки студентів до ЗЗД у початковій школі продовжує вбачати лише у підвищенні рухової активності засобами й формами спортивно-масової роботи. При цьому мало враховуються особливості початкового періоду навчання, перебіг якого відбувається відповідно до закономірностей адаптації організму учнів до навчальної праці. Проглядається відсутність чітких орієнтирів і конкретики у змісті й спрямованості процесу професійної підготовки студентів до майбутньої ЗЗД у контексті вимог реформи початкової ланки шкільної освіти – «Нова українська школа».

Виявлене протиріччя вказує на необхідність пошуку педагогічних умов та шляхів розв'язання зазначеної проблеми, що зумовили вибір теми наукового дослідження: **«Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах комплексної програми кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка «Соціально-професійне становлення особистості» (державний реєстраційний номер 0116U003481). Тему дисертації затверджено вченою радою Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 11 від 30 травня 2016 р.).

Мета дослідження – виокремити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Відповідно до мети сформульовано **завдання дослідження:**

1. З'ясувати стан проблеми у теорії й практиці здоров'язбережувальної діяльності учителів фізичної культури та визначити сутність понять «дидактогенні порушення здоров'я» і «здоров'язбережувальна діяльність з попередження дидактогенних порушень здоров'я», «професійна готовність

майбутнього учителя до здоров'язбережувальної діяльності за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я».

2. Розробити та експериментально перевірити механізм реалізації системи формування готовності майбутнього учителя фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

3. Визначити зміст критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

4. Обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи

Об'єкт дослідження: процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Предмет дослідження: педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи значно підвищиться, якщо будуть реалізовані наступні педагогічні умови:

- формування стійкої позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності щодо збереження здоров'я учнів;
- орієнтація на випереджально-прогностичну систему навчання відповідно до перспектив реформування здоров'язбережувальної складової початкової шкільної освіти;
- інтеграція знань студентів щодо майбутньої ЗЗД на основі валеологічного підходу.

Для розв'язання поставлених завдань використовувалися наступні **методи дослідження:** *теоретичні* – аналіз наукової літератури для теоретичного обґрунтування і осмислення проблеми дослідження, формулювання ключових понять дослідження, виокремлення та обґрунтування педагогічних умов, розробки механізму реалізації формування професійної готовності майбутнього учителя фізичної культури до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи; *емпіричні* – анкетування, бесіди, спостереження з метою вивчення фактичного стану проблеми дослідження; *педагогічний експеримент* – для перевірки ефективності визначених педагогічних умов формування готовності студентів до роботи за новим інноваційним напрямом ЗЗД; *методи математичної статистики* використовувалися для кількісного і якісного аналізу результатів дослідно-експериментальної роботи та перевірки статистичної значущості отриманих даних.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальну роботу виконано на базі факультету фізичного виховання Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені

Володимира Винниченка, Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького та Комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені В. Сухомлинського». Дослідженням охоплено 174 студенти, 89 учителів фізичної культури, 67 учителів початкових класів, які проводять фізкультурно-оздоровчу роботу, включаючи уроки фізичної культури в закріплених за ними класах.

Етапи дослідження. Дослідження проводилося протягом 2014 – 2018 років у три етапи:

Перший етап (2014 – 2016 рр.) – Обґрунтування актуальності й виявлення рівнів розробленості проблеми дослідження на основі аналізу науково-методичної літератури; визначення методологічного апарату дослідження: визначення об'єкта, предмета, мети, гіпотези та основних завдань дослідження. Встановлення змісту, форм, методів і засобів, що дозволяють здійснити повноцінну підготовку майбутнього учителя фізичної культури в ході навчального процесу з професійно орієнтованих предметів та позааудиторної діяльності за період навчання у відповідності з вимогами до ЗЗД в школі; проведення констатувального експерименту з метою вивчення вихідного рівня готовності студентів до даних видів діяльності; розробка програми формувального експерименту. Розробка програми спецкурсу «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи».

Другий етап (2016 – 2017 рр.) – Розробка педагогічної системи формування готовності студентів факультетів фізичного виховання до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я у початковій школі; проведення формувального експерименту, спрямованого на апробацію розробленої програми спецкурсу; формулювання попередніх висновків та методичних рекомендацій.

Третій етап (2017 – 2018 рр.) – Експериментальне обґрунтування ефективності комплексу педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи; розробка та впровадження в практику роботи методичних рекомендацій за результатами дослідження. Аналіз, систематизація та узагальнення результатів дослідження, робота з опублікування матеріалів та їх оформлення у вигляді дисертації.

Наукова новизна і теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: вперше виокремлено і науково обґрунтовано новий напрям підготовки майбутніх учителів фізичної культури до ЗЗД з учнями початкової школи – *попередження дидактогенних порушень здоров'я дітей 6-10 років*; запроваджено та обґрунтовано зміст ключових понять дослідження: «*дидактогенні порушення здоров'я школярів*» – які розглядаємо як проміжкові стани функціональних відхилень в організмі учнів, які межують з хворобою і є наслідком інтенсивного впливу статичного зорового або психоемоційного компонентів навчального навантаження; під «*здоров'язберезувальною діяльністю з попередження дидактогенних порушень здоров'я*» розуміємо спеціально організовану педагогічну діяльність учителя фізичної культури, що має на меті попередження

дидактогенних порушень здоров'я, яка спрямована на реалізацію таких заходів, методів і форм фізичного виховання, що удосконалюють процес навчання у початковій школі, забезпечуючи повноцінний оздоровчо-тренувальний супровід навчальної праці; *«професійну готовність майбутнього учителя до ЗЗД за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я»* визначаємо як певне інтегративне, структуроване утворення особистості, що має складну системну організацію та багаторівневу ієрархічну структуру, що функціонує як цілісна взаємодія мотиваційного, когнітивного, практичного, рефлексивного компонентів, ступінь спрямованості і зрілості яких визначається конкретністю, адекватністю та ефективністю здоров'язбережувальної роботи, її відповідності принципам педагогічної валеології, а також потребам навчальної праці учнів початкової школи; вперше виокремлено та обґрунтовано *педагогічні умови формування професійної готовності студентів факультетів фізичного виховання до ЗЗД зазначеного інноваційного напрямку*, що сприяють осучасненню та конкретизації професійної підготовки (формування стійкої позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності щодо збереження здоров'я учнів, орієнтація на випереджально-прогностичну систему навчання відповідно до перспектив реформування здоров'язбережувальної складової початкової шкільної освіти, інтеграція знань студентів щодо майбутньої ЗЗД на основі валеологічного підходу); *запроваджений механізм реалізації системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до ЗЗД за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи*, який складається з наступних елементів: мети (забезпечення готовності майбутніх учителів фізичної культури до ЗЗД за зазначеним напрямом), підходів (системний, інтегративний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, контекстний), форм навчання (групові, міжгрупові, індивідуальні), принципів (науковості, природовідповідності, гуманізації, послідовності, інтегративності), етапів підготовки (теоретично-інтегруючий, практично-методичний, діялісно-науковий), форм навчання (групові, міжгрупові, індивідуальні), методів навчання (інтерактивні, проблемно-пошукові), критеріїв та рівнів готовності (мотиваційний, когнітивний, практичний, рефлексивний), рівнів сформованості професійної готовності (високий, середній, низький); вперше *апробований авторський інтегруючий спецкурс «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи»* як обов'язковий елемент підготовки до педагогічної практики; *удосконалена система підготовки студентів до змісту ЗЗД; удосконалено зміст ЗЗД студентів-практикантів у початковій школі.*

Практичне значення дослідження полягає в апробації педагогічного механізму реалізації формування здоров'язбережувальної готовності майбутнього учителя фізичної культури за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи та впровадженні в навчальну діяльність педагогічних ЗВО розробленого спецкурсу «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи» або відповідних розділів навчальних дисциплін «сучасні оздоровчі технології», «організація та методика оздоровчої фізичної культури», «організація та

методика спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи», «рекреаційні аспекти фізичного виховання». Результати дослідження можуть бути використані викладачами педагогічних ЗВО, учителями фізичної культури, учителями початкових класів, вихователями груп продовженого дня, а також в системі післядипломної педагогічної освіти.

Апробація та впровадження результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри педагогіки та менеджменту освіти, теорії та методики фізичного виховання, теорії та методики олімпійського і професійного спорту Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Матеріали дослідження доповідалися на Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Здоров'я дитини – пріоритет освіти і медицини» (Кіровоград, 2014); Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Формування духовно-моральної компетентності учня в умовах Школи культури здоров'я» (Кіровоград, 2014); «Валеологічна освіта в навчальних закладах України: стан, напрямки й перспективи розвитку» (Кіровоград, 2015–2017 рр.); щорічних звітних наукових конференціях Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 01-10/960 від 10.09.2018 р.), Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького (довідка № 451/03 від 20.10.2014 р.), Комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського (довідка № 855/16-10 від 03.10.2018 р.).

Публікації. Основні теоретичні положення та висновки дисертаційного дослідження відображені в 11 одноосібних наукових публікаціях, серед яких: 6 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 стаття – у закордонному науковому виданні, 4 статті – в матеріалах науково-практичних конференцій.

Структура дисертації. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного із розділів та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 238 сторінок, основний зміст дисертації викладено на 157 сторінках. Робота містить 5 рисунків, 10 таблиць, 12 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, її актуальність, теоретичні засади, мету, завдання, об'єкт, предмет, методи та етапи дослідження; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення; представлено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження, публікації та структуру дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретичні основи розв'язання проблеми формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури

до здоров'язбережувальної діяльності за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи» – розглянуто витoki проблеми підготовки студентів до нового напрямку ЗЗД; сформульовано та уточнено сутність ключових понять дослідження: «дидактогенні порушення здоров'я», «здоров'язбережувальна діяльність з попередження дидактогенних порушень здоров'я»; «професійна готовність майбутнього учителя до здоров'язбережувальної діяльності з попередження дидактогенних порушень здоров'я»; підготовлено до апробації педагогічний механізм реалізації формування готовності майбутнього учителя фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Аналіз тематичної науково-методичної літератури показав, що процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури потребує суттєвої корекції на основі сучасних досягнень випереджальної освіти та принципів педагогічної валеології, що допоможе знизити гостроту цивілізаційного протиріччя між зростаючими обсягами навчальних навантажень та порушеннями здоров'я і хворобами дидактогенного характеру, які при цьому невідворотно виникають та поширюються.

Особливого значення для нашого дослідження мали роботи А. В. Заїкіна, М. С. Солопчука, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенка, Б. М. Шияна, Ю. М. Шкрєбтія, в яких розглядаються особливості формування готовності студентів факультетів фізичного виховання до ЗЗД.

Аналіз результатів констатувального етапу експерименту свідчить про необхідність проведення оздоровчої роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи, що відзначають понад 80% вчителів початкових класів та 54,6% учителів фізичної культури. Було також визначено, що учитель фізичної культури у традиційній своїй навчальній та позаурочній діяльності опиняється відірваним та ізольованим від потреб здоров'язбереження сучасного навчального процесу початкової школи. ЗЗД у початкових класах шкіл сприяння здоров'ю поступово набирає обрисів оздоровчо-прикладного тренінгу, який супроводжує навчальний процес на основі досягнень сучасної валеології. Знайти і реалізувати себе як організатора та одного з керівників здоров'язбереження за новим напрямом роботи попередження дидактогенних порушень здоров'я у початкових класах таких шкіл учитель фізичної культури поки що неспроможний.

Таким чином, спираючись на теоретичні розробки в галузі здоров'язбереження, результати опитування учителів практиків та досвід роботи шкіл сприяння здоров'ю, пропонуємо механізм реалізації системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до ЗЗД у досліджуваному напрямку.

Усі структурні елементи механізму реалізації системи спрямовані на формування необхідного рівня підготовленості майбутнього учителя фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності за новим, продиктованим проблемами сьогодення напрямом – попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

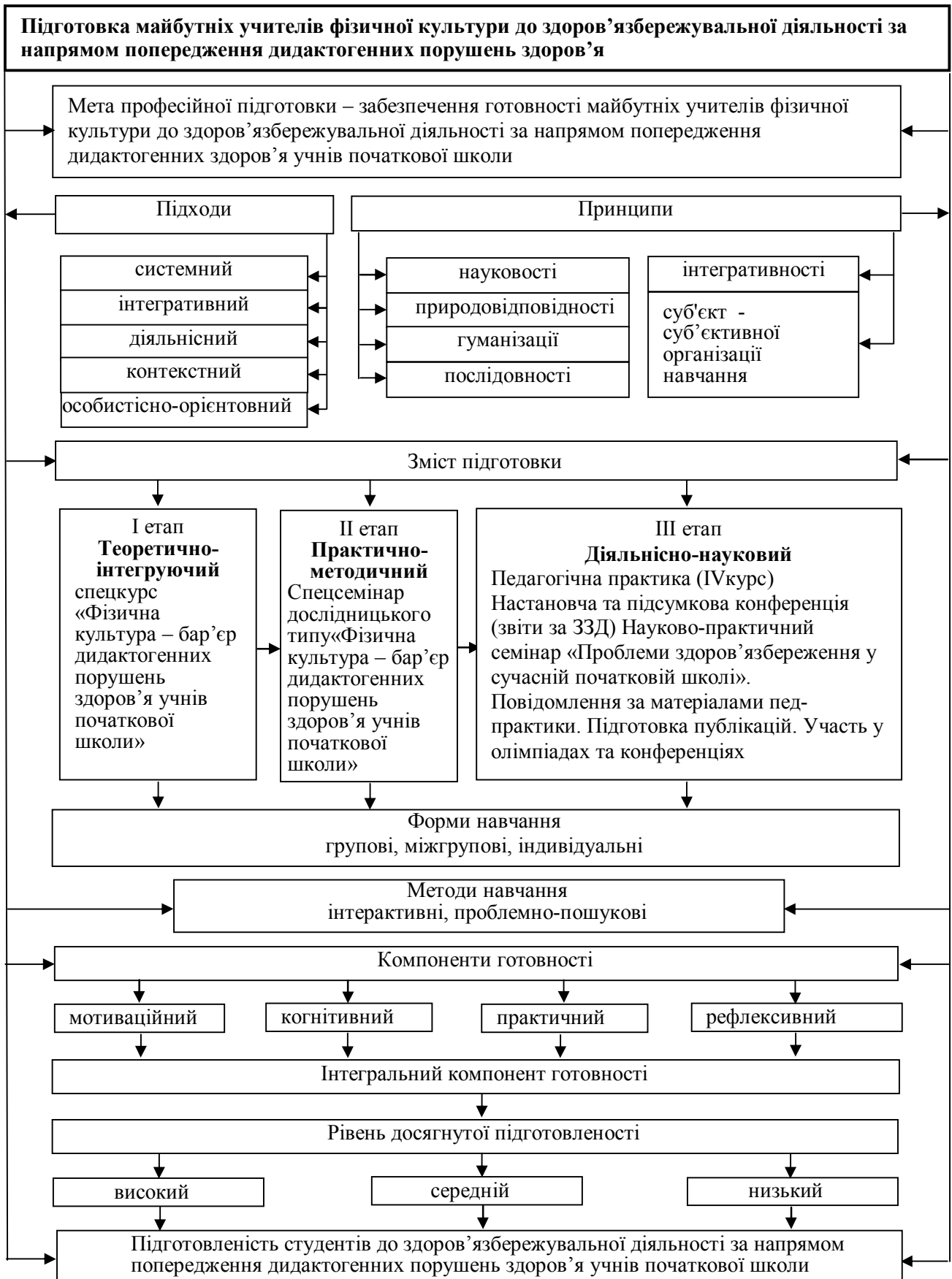

Рис. 1 Механізм реалізації системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи

У другому розділі – «Теоретико-методичні засади підготовки майбутнього учителя фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи» – обґрунтовано необхідність модернізації процесу професійної підготовки фахівців фізичної культури через створення механізму розвитку педагогічної системи, яка відповідає запитам суспільства стосовно здоров'язбережувальної ролі фізичної культури; здійснено аналіз навчального плану підготовки майбутнього учителя фізичної культури з огляду на можливість використання щодо зазначеного напрямку здоров'язбереження; було виокремлено та обґрунтовано педагогічні умови формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи; визначено шляхи їх реалізації.

Існуючий стан вищої фізкультурної освіти об'єктивно ставить питання про підвищення вимог стосовно рівня наукової, методичної, організаційної підготовленості майбутніх учителів фізичної культури у галузі ЗЗД. Це передбачає удосконалення форм, методів та підходів у підготовці до такого принципово нового напрямку здоров'язбережувальної роботи як попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Аналіз змістового наповнення дисциплін навчального плану підготовки майбутніх учителів фізичної культури дозволив виявити значний невикористаний потенціал щодо спроможності дисциплін певних предметів фундаментального циклу та циклу професійної та практичної підготовки поступово і системно формувати теоретичну і практичну базу сучасних здоров'язбережувальних знань. Це забезпечує утворення певної міждисциплінарної валеологічної спрямованості отриманих знань, що розглядає фактори здоров'я (та нездоров'я) школярів, шляхів його забезпечення, формування і збереження в конкретних умовах навчальної життєдіяльності.

Ефективність формування готовності майбутнього учителя фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи залежить від точності визначення, обґрунтування і ступеня реалізації комплексу педагогічних умов.

Комплекс педагогічних умов був визначений у відповідності із закономірностями та специфікою функціонування навчального процесу студентів факультету фізичного виховання і включав:

- формування стійкої позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності щодо збереження здоров'я учнів;
- орієнтація на випереджально-прогностичну систему навчання відповідно до перспектив реформування здоров'язбережувальної складової початкової шкільної освіти;
- інтеграція знань студентів щодо майбутньої здоров'язбережувальної діяльності на основі валеологічного підходу.

Реалізація першої педагогічної умови – формування стійкої позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності щодо збереження здоров'я учнів здійснено через включення до змісту медико-біологічних

дисциплін інформації про масштаби проблеми здоров'язбереження учнів початкової школи та науковим і методичним доробком у досліджуваному напрямі здоров'язбереження.

На лекційних заняттях спецкурсу «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи» розглянуто вплив напруженої навчальної праці на стан здоров'я учнів початкової школи, визначено поняття дидактогенні порушення здоров'я та механізми їх виникнення, стан, особливості та готовність організму дітей 6-10 років до шкільних навантажень, конкретизовано та виокремлено компоненти навчального навантаження, які мають найбільший деформуючий вплив на стан здоров'я учнів початкової школи за даними нозологічного профілю захворюваності.

Використання в межах спецсемінару прикладів з практики лікування та оздоровчого, коригуючого тренування, візуалізація ефекту зорових вправ за методикою У. Г. Бейтса, апробація цих вправ студентами з наступним автотестуванням гостроти зору спрямовано на формування стійкої мотивації до здійснення ЗЗД.

Розглянуто таку перспективну інноваційну форму позааудиторної роботи як волонтерська здоров'язбережувальна діяльність, котра полягала у проведенні оздоровчо-розвивальної, корекційної та рекреаційної роботи з вихованцями Кіровоградського обласного дитячого будинку «Барвінок».

Включення до змісту педагогічної практики проведення діагностики донозологічних станів здоров'я учнів 6-10 років, проведення гімнастики до занять оздоровчо-прикладного характеру; проведення малих форм фізичного виховання – фізкультхвилинок та фізкультпауз із застосуванням спеціалізованих вправ для зняття статичного навантаження, розвантаження зорової та нервової систем для учнів молодшого шкільного віку.

Реалізація другої педагогічної умови – орієнтація на випереджально-прогностичну систему навчання відповідно до перспектив реформування здоров'язбережувальної складової початкової шкільної освіти передбачала, насамперед, розвиток прогностичного мислення. Так переважна частина тем спецкурсу «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи» були спрямовані таким чином, щоб зорієнтувати студентів на прогностичне розуміння можливих варіантів адаптивних реакцій опорно-рухової, зорової та центральної нервової системи організму дітей 6-10 років під впливом відповідних складових інтенсивних навчальних навантажень, а саме: статичного, зорового та нервово-емоційного компонентів.

Для подальшого закріплення навчального матеріалу в межах спецсемінару пропонувалися для розв'язання тематичні прогностичні задачі як ефективний засіб оцінки і розвитку процесів мислення, здатності до прогнозування досліджуваного явища.

Використовували інтерактивні методи навчання у формі методу проектів з метою активації пізнавальної діяльності студентів, розкриття творчого потенціалу, здобуття професійного досвіду.

Розвиток прогностичного мислення у нашому дослідженні здійснювався також у процесі наукової роботи студентів. Наведено приклади успішної трансформації складних форм самостійної роботи студентів у дослідницьку та наукову діяльність студентів факультету фізичного виховання за допомогою відповідної орієнтації дисциплін «Вступ до спеціальності», «Основи наукових досліджень» наскрізного курсу «Спортивно-педагогічне вдосконалення».

Визначено чинники, що спроможні активізувати пізнавальну та дослідницьку діяльність студента-практиканта за напрямом здоров'язбережувальної роботи з попередження дидактогенних порушень в учнів початкової школи.

Реалізація третьої педагогічної умови – інтеграція знань студентів щодо майбутньої здоров'язбережувальної діяльності на основі валеологічного підходу передбачала власне інтегруючий характер спецкурсу «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи» оскільки поєднував знання загальної педагогіки, педагогічної валеології, вікової фізіології, офтальмології, психології та інших дисциплін. Конструювання спецкурсу було зроблено на основі дидактичного синтезу, у відповідності із завданнями спецкурсу, коригуванням змісту, контролем за ефективністю, уточненням кінцевого результату.

Спецсемінар був зорієнтований на закріплення теоретичних знань, а також на отримання науково-практичних навичок, дослідницьких пошуків у галузі ЗЗД за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я у початковій школі. Структура спецсемінару та його зміст були спрямовані на ускладнення навчальних завдань, що дозволило поєднати навчальні інтереси студентів з дослідницькою, науково-практичною діяльністю в галузі здоров'язбережувальних технологій у навчальному процесі початкової школи. У спецсемінар були включені інтерактивні методи – робота в групах та «мозкова атака», які спрямовані на активацію пізнавальної діяльності студентів на основі поєднання інтегральних знань валеологічного спрямування з намаганнями самостійного креативного розв'язання навчальних проблем сучасного здоров'язбереження школярів.

Педагогічна практика була спрямована на закріплення і реалізацію теоретичних знань спецкурсу, практичних умінь і навичок спецсемінару в галузі здоров'язбереження з попередження дидактогенних порушень здоров'я у початковій школі.

Кожен студент-практикант протягом педагогічної практики спільно з учителем початкових класів та учителем фізичної культури організував та проводив заходи, що реалізовували конкретну програму здоров'язбереження учнів початкової школи: гімнастика до занять, де в розроблених комплексах вправ містилися ігрові вправи для підготовки організму учня до впливу компонентів навчальної праці; фізкультхвилинки на загальноосвітніх уроках з підвищеним впливом статичного та зорового компонентів навчального навантаження; динамічні перерви (після другого уроку), де застосовувалися рухливі ігри, спрямовані на психологічне розвантаження та активний руховий

відпочинок; уроки фізичної культури (тричі на тиждень), де одним із завдань було сприяння розвитку рухових та психофізичних здібностей, які підвищують опірність організму до негативного впливу тривалих навчальних навантажень; години здоров'я у групах подовженого дня, де підбирався ігровий матеріал, що сприяв активному відновленню організму дітей після навчальних навантажень.

У третьому розділі – «Дослідно-експериментальна перевірка умов формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до здійснення здоров'язбережувальної діяльності з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи» – представлено результати експериментальної перевірки педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до здійснення здоров'язбережувальної діяльності з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Встановлено, що для ефективного формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи слід використовувати трьохетапну систему цілісного педагогічного впливу, яка включає:

Перший етап. Вивчення спецкурсу «Фізична культура – бар'єр дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи», розроблений на основі дидактичного синтезу та спрямований на концентроване оволодіння сучасними теоретичними знаннями з основ здоров'язбереження на основі педагогічної валеології за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Другий етап. Проведення спецсемінару, спрямованого на формування практичних умінь та навичок конкретних здоров'язбережувальних методик, що необхідні для попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Третій етап. Проходження педагогічної практики, в процесі якої активно застосовуються знання, уміння, навички, набуті в ході першого-другого етапів, для організації та проведення оздоровчо-прикладного супроводу навчальних навантажень у початковій школі з наступним вивченням отриманого оздоровчого ефекту в попередженні дидактогенних порушень здоров'я.

Результати експерименту представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Показники рівнів сформованості компонентів професійної готовності студентів дослідних груп до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи в ході експерименту, у %

Критерії	Рівні готовності	На початку експерименту		У кінці експерименту	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
1	2	3	4	5	6
Когнітивний	низький	33,4	34,8	15,4	30,5
	середній	58,8	55,3	61,4	57,7
	високий	7,8	9,9	23,2	11,8

1	2	3	4	5	6
Мотиваційний	низький	34,7	35,8	12,4	27,4
	середній	47,2	46,5	60,7	54,3
	високий	18,1	17,7	26,9	18,3
Практичний	низький	46,9	49,3	26,4	40,6
	середній	45,2	43,1	61,2	51,6
	високий	7,9	7,6	12,4	7,8
Рефлексивний	низький	61,1	62,4	47	60,9
	середній	35,6	34,4	49,6	35,9
	високий	3,3	3,2	3,4	3,2

Реалізація даної трьохетапної системи підготовки в умовах формувального експерименту дала можливість підвищити показники експериментальної групи (ЕГ) у порівнянні з показниками контрольної групи (КГ) всіх компонентів професійної готовності майбутнього учителя фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкових класів. Даними стастичної обробки результатів (за критерієм Фішера) підтверджено, що в ЕГ були статистично вищі прирости сформованості професійної готовності до здійснення ЗЗД за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи за всіма досліджуваними компонентами високого рівня: когнітивний на 15,1% ($\varphi = 2,402$; $p < 0,001$), мотиваційний на 15% ($\varphi = 2,521$; $p < 0,001$), практичний на 14,2% ($\varphi = 1,993$; $p < 0,05$), рефлексивний на 13,9% ($\varphi = 1,848$; $p < 0,05$).

Це є свідченням досить високої ефективності апробованої педагогічної системи у порівнянні з існуючою практикою підготовки майбутнього учителя до здоров'язбережувальної діяльності в початковій школі.

Результати педагогічної практики студентів на заключному етапі експерименту показали більш високий ступінь ефективності реалізації науково-теоретичних та практичних знань, умінь, навичок, набутих на першому-другому етапах дослідження. Так в ЕГ якісний показник сумарного виконання практичних та науково-дослідницьких завдань з попередження дидактогенних порушень здоров'я у початковій школі склав понад 90% проти 67,5% у КГ ($\varphi = 5,69$; $p < 0,001$).

Таким чином, результати формувального етапу експерименту дозволяють зробити висновок про позитивну, статистично значущу динаміку підвищення рівня професійної готовності студентів ЕГ до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи. Це свідчить про необхідність запровадження апробованого комплексу педагогічних умов формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до здійснення ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

ВИСНОВКИ

Отримані результати теоретичного аналізу та експериментальної частини дослідження дозволили підтвердити сформульовану гіпотезу та розв'язати поставлені завдання, що дало можливість зробити наступні загальні висновки:

1. Аналіз тематичної науково-методичної літератури, опитування учителів фізичної культури, учителів початкових класів, директорів шкіл сприяння здоров'ю показав, що проблема підготовки майбутніх учителів фізичної культури до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи в останні часи набула особливої значущості у зв'язку з катастрофічним погіршенням стану здоров'я дітей, які починають шкільне навчання, що пов'язано з постійною інтенсифікацією навчального процесу. Це потребує суттєвої корекції спрямованості професійної підготовки студентів на основі сучасних досягнень педагогічної валеології, що допоможе знизити гостроту цивілізаційного протиріччя між зростаючими обсягами навчальних навантажень та порушеннями дидактогенного характеру, які при цьому невідворотно виникають та поширюються.

Запроваджено та обґрунтовано зміст наступних понять: «дидактогенні порушення здоров'я школярів»; «здоров'язбережувальна діяльність з попередження дидактогенних порушень здоров'я», «професійна готовність майбутнього учителя до здоров'язбережувальної діяльності за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я».

Призначенням ЗЗД є недопущення зниження здоров'я учнів, а функція учителя, в контексті нового напрямку роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я, полягає у мінімізації негативного тривалого впливу статичного, зорового та нервово-емоційного компонентів навчального навантаження спеціалізованими засобами та різноманітними формами щоденного системного оздоровчо-прикладного тренінгу, який виступає як обов'язковий супровід режиму навчального дня у початковій школі.

2. Професійна готовність майбутнього учителя фізичної культури до ЗЗД за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи є складним багаторівневим утворенням особистості, спрямованим на здоров'яформуючу, здоров'язміцнюючу роботу з учнями початкової школи. У професійній готовності за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я виокремлено чотири основних взаємопов'язаних компоненти: мотиваційний, когнітивний, практичний та рефлексивний.

Формування такої готовності відбувається в процесі професійного навчання, а реалізація – через безпосереднє включення студента, а потім учителя до зазначеного напрямку ЗЗД. Професійна підготовка студентів за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи відбувалася на основі механізму реалізації розробленої та апробованої системи в умовах формувального експерименту, яка передбачала виявлення рівня професійної готовності майбутнього учителя фізичної культури до роботи за даним напрямом здоров'язбереження та наступним спрямованим

педагогічним впливом для його підвищення до рівня вимог передової практики роботи шкіл сприяння здоров'ю, тобто, вимог європейського освітнього простору.

Педагогічний вплив здійснювався за напрямами навчальної та науково-дослідницької діяльності студентів, засобами оздоровчо-прикладного тренінгу, за допомогою зміцнення міждисциплінарних зв'язків, спрямованих на різні аспекти здоров'язбереження, забезпечення студентів можливістю активної реалізації набутих теоретичних знань через практичну діяльність зі здоров'язбереження у досліджуваному напрямку роботи у початковій школі.

3. При визначенні критеріїв та показників була врахована структура здоров'язбережувальної діяльності майбутнього учителя фізичної культури за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи. Для кожного компонента готовності визначалися критерії, що найбільш повно його характеризують: мотиваційний компонент – здоров'язбережувальна орієнтованість за напрямом попередження дидактогенних порушень здоров'я (мотиви, інтереси, ціннісні орієнтації); когнітивний компонент – знання, які необхідні для здійснення здоров'язбережувальної діяльності за зазначеним напрямом; практичний компонент – уміння, які необхідні для здійснення здоров'язбережувальної діяльності за зазначеним напрямом; рефлексивний компонент – саморегуляція при здійсненні здоров'язбережувальної діяльності за напрямком попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи, самооцінка особистісних досягнень, самооцінка готовності до здійснення здоров'язбережувальної діяльності за зазначеним напрямом. Охарактеризовано рівні сформованості професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності за зазначеним напрямом (високий, середній, низький).

4. Апробація в проведеному дослідженні механізму реалізації системи формування професійної готовності відбулася достатньо успішно, що підтверджує висунуту гіпотезу. Отримані за підсумками формувального експерименту природи показників всіх досліджуваних компонентів готовності, а також підвищення інтегрального показника професійної готовності студентів експериментальної групи загалом, де була застосована трьохетапна система концентрованого формування досліджуваної готовності, були суттєво вищі та статистично значущі, ніж в контрольній групі, яка працювала за традиційною технологією навчання. Таким чином, трьохетапна система концентрованого формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи є більш ефективною, що підтверджується математико-статистичними методами обробки отриманих матеріалів дослідження.

5. Проведеним дослідженням виявлено, що навчальний процес формування професійної готовності студентів до реалізації напрямку роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи буде ефективним за дотримання наступних педагогічних умов:

- формування стійкої позитивної мотивації студентів до майбутнього напрямку професійної діяльності щодо збереження здоров'я учнів початкової школи;
- орієнтація на випереджально-прогностичну систему навчання відповідно до перспектив реформування здоров'язбережувальної складової початкової шкільної освіти;
- інтеграція знань студентів щодо майбутньої здоров'язбережувальної діяльності на основі валеологічного підходу.

Проведене дослідження не вирішує всі завдання професійної підготовки майбутнього учителя фізичної культури до ЗЗД з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Перспективними напрямками подальших розвідок вважаємо вивчення особливостей функціонування педагогічних систем формування професійної готовності учителя до роботи за різними напрямками попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів середньої та старшої ланки в загальноосвітніх та школах сприяння здоров'ю, що дозволить піднести рівень і спрямованість професійної підготовки учителя фізичної культури до нагальних потреб школи майбутнього.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ З ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Статті в наукових фахових виданнях України:

1. Панченко Г. І. Деякі особливості підходів до вивчення проблеми професійної компетентності вчителя фізичної культури / Г. І. Панченко // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – Вип. 83. – С. 145–150.
2. Панченко Г. І. Проблеми удосконалення підготовки майбутнього вчителя фізичного виховання до організації та проведення фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи в загальноосвітній школі / Г. І. Панченко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків: ХДАДМ, 2011. – №11. – С. 86–91.
3. Панченко Г. І. Проблема визначення підходів щодо змісту і спрямованості здоров'язбережувальної роботи майбутніх учителів фізичної культури з учнями початкової школи / Г. І. Панченко // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. – Вип. 121(1). – С. 287–290.
4. Панченко Г. І. Проблема збереження здоров'я учнів початкової школи у контексті інтенсифікації навчання / Г. І. Панченко // Наукові записки. – Серія: Педагогічні науки. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2014. – Вип. 134. – С. 185–188.
5. Панченко Г. І. Вектори вибору шляхів удосконалення підготовки майбутнього учителя фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності у початковій школі / Г. І. Панченко // Фізичне виховання, спорт і культура

здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2015. – С. 24–28.

6. Панченко Г. І. Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутнього учителя фізичної культури з огляду на ідеї В.О.Сухомлинського / Г. І. Панченко // Наукові записки ЦДПУ ім. В. Винниченка. – Серія: Педагогічні науки. – Кропивницький: «КОД», 2018. – Вип.– 172. – С. 182–187.

Стаття у зарубіжному науковому виданні:

7. Panchenko G. Scientific and applied aspects of health-saving activity reorientation of physical education teacher at primary school / G. Panchenko // Innovative solutions in modern science. – № 6 (25). – Dubai, 2018. – P. 71–78.

Статті у матеріалах науково-практичних конференцій:

8. Панченко Г. І. Аналіз вивчення проблеми формування професійної компетентності вчителя фізичної культури в Україні / Г. І. Панченко // Актуальні проблеми розвитку спорту для всіх: досвід, досягнення, тенденції. – Тернопіль, 2009. – С. 94–98.

9. Панченко Г. І. Проблема професійної орієнтації вчителя фізичної культури на подолання дидактогенних захворювань учнів початкової школи / Г. І. Панченко // Валеологічна освіта в навчальних закладах України: стан, напрямки й перспективи розвитку. – Кіровоград: Поліграфічне підприємство «Ексклюзив-Систем», 2013. – С. 90–95.

10. Панченко Г. І. Особливості здоров'язбережувальної роботи майбутніх учителів фізичної культури в умовах інтенсифікації навчальних навантажень / Г. І. Панченко // Валеологічна освіта в навчальних закладах України: стан, напрямки й перспективи розвитку. – Кіровоград: Поліграфічне підприємство «Ексклюзив-Систем», 2015. – Частина 1. – С. 121–125.

11. Панченко Г. І. Проблема удосконалення підготовки майбутнього учителя фізичної культури до діяльності з попередження дидактогенних порушень і захворювань / Г. І. Панченко // Фізичне виховання і спорт в навчальних закладах України на сучасному етапі: стан, напрямки та перспективи розвитку. – Кропивницький, 2018. – Вип. 24. – С. 136–142.

АНОТАЦІЯ

Панченко Г. І. Підготовка майбутніх учителів фізичної культури до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка. – Кропивницький, 2019.

У дисертаційному дослідженні подано теоретичне підґрунтя та нове розв'язання нагальної проблеми підготовки майбутнього учителя фізичної

культури до роботи з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи, які зумовлюють зміст, форми, методи та спрямованість педагогічного процесу професійної підготовки до зазначеного нового напрямку здоров'язбережувальної діяльності.

Розроблений механізм реалізації системи формування професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи.

Визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, практичний, рефлексивний) та рівні (високий, середній, низький) сформованості професійної готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності за зазначеним напрямом.

Виокремлено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності з попередження дидактогенних порушень здоров'я учнів початкової школи, а саме: формування стійкої позитивної мотивації студентів до майбутньої професійної діяльності щодо збереження здоров'я учнів; орієнтація на випереджально-прогностичну систему навчання відповідно до перспектив реформування здоров'язбережувальної складової початкової шкільної освіти; інтеграція знань студентів щодо майбутньої здоров'язбережувальної діяльності на основі валеологічного підходу. Експериментально доведено ефективність зазначених умов.

Ключові слова: дидактогенні порушення здоров'я, здоров'язбережувальна діяльність, вища освіта, професійна підготовка, майбутні учителі фізичної культури, професійна готовність, механізм реалізації системи формування професійної готовності.

АННОТАЦІЯ

Панченко Г. И. Подготовка будущих учителей физической культуры к работе по предупреждению дидактогенных нарушений здоровья учащихся начальной школы. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Центральноукраинский государственный педагогический университет имени Владимира Винниченко. – Кропивницкий, 2019.

В диссертационном исследовании представлены теоретические основы и новое решение насущной проблемы подготовки будущего учителя физической культуры к работе по предупреждению дидактогенных нарушений здоровья учащихся начальной школы, которые определяют содержание, формы, методы и направленность педагогического процесса профессиональной подготовки к указанному новому направлению здоровьесберегающей деятельности.

Разработан механизм реализации системы формирования профессиональной готовности будущих учителей физической культуры к здоровьесберегающей деятельности по предупреждению дидактогенных нарушений здоровья учащихся начальной школы.

Определены критерии (мотивационный, когнитивный, практический, рефлексивный) и уровни (высокий, средний, низкий) сформированности профессиональной готовности будущих учителей физической культуры к здоровьесберегающей деятельности по указанному направлению.

Выделены и теоретически обоснованы педагогические условия формирования готовности будущих учителей физической культуры к здоровьесберегающей деятельности по предупреждению дидактогенных нарушений здоровья учащихся начальной школы, а именно: формирование устойчивой положительной мотивации студентов к будущей профессиональной деятельности по сохранению здоровья учащихся; ориентация на опережающе-прогностическую систему обучения в соответствии с перспективами реформирования здоровьесберегающей составляющей начального школьного образования; интеграция знаний студентов по будущей здоровьесберегающей деятельности на основе валеологического подхода. Экспериментально доказана эффективность указанных условий.

Ключевые слова: дидактогенные нарушения здоровья, здоровьесберегающая деятельность, высшее образование, профессиональная подготовка, будущие учителя физической культуры, профессиональная готовность, механизм реализации системы формирования профессиональной готовности.

ANNOTATION

Panchenko G. I. Future physical culture teachers' training for work on the prevention of didactogenic disorders of elementary school students' health. – Qualification-aimed scientific manuscript-based work.

Thesis for obtaining Candidate of Pedagogical Science Degree in the specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Professional Education. – Central-Ukrainian State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko. – Kropyvnytskyi, 2019.

In the thesis work the theoretical basis and a new solution of the urgent problem of future physical culture teachers' training for work on the prevention of didactogenic disorders of elementary school students' health, that determine the content, forms, methods and direction of the pedagogical process of professional training to the specified new direction of health preservation activity, have been presented.

The realization mechanism of the professional readiness formation system of future physical culture teachers for health preservation activity on the prevention of didactogenic disorders of elementary school students' health has been developed.

The criteria (motivational, cognitive, practical, reflexive) and levels (high, average, low) of professional readiness formation of the future physical culture teachers for health preservation activity in the specified direction have been determined.

The pedagogical conditions for the formation of future physical culture teachers' readiness for health preservation activity on the prevention of didactogenic disorders of elementary school students' health have been distinguished and theoretically substantiated, namely: the formation of stable positive motivation of students for future professional activity on preservation of pupils' health; orientation to the forestalling and prognostic system of education in accordance with the prospects of health preservation component of elementary school education; integration of students' knowledge as for the future health preservation activity on the basis of valeological approach. The effectiveness of the conditions specified has been experimentally proved.

Key words: didactogenic health disorders, health preservation activity, higher education, professional training, future physical culture teachers, professional readiness, implementation mechanism of professional readiness formation system.

**СВІДОЦТВО ПРО ВНЕСЕННЯ СУБ'ЄКТА ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ
ДО ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРУ ВИДАВЦІВ, ВИГОТІВНИКІВ
І РОЗПОВСЮДЖУВАЧІВ ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ
Серія ДК № 1537 від 22.10.2003 р.**

Підп. до друку 12.02.2019 р. Формат 60×90/16. Папір офсет.
Друк різнограф. Ум. др. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. № 8994.

РЕДАКЦІЙНО-ВИДАВНИЧИЙ ВІДДІЛ
*Центральноукраїнського державного педагогічного
університету імені Володимира Винниченка
25006, Кропивницький, вул. Шевченка, 1.
Тел.: (0522) 24–59–84.
Факс.: (0522) 24–85–44.
E-Mail: mails@kspu.kr.ua*

